

TÜRK VE ÇİN KÜLTÜRÜNDE AĞAÇLARLA İLGİLİ İNANIŞ VE SEMBOLLERİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

Comparative Analysis of Tree-Related Beliefs and Symbols in Turkish and
Chinese Culture

Şahin BÜTÜNER*
Yuxuan Qi*

ÖZ

Tabiat kültürünün içerisinde sembolize ettiği anlamlar bütünü bakımından özel bir yere sahip olan ağaç, Çin ve Türkiye'nin sosyokültürel yapısını anlamak ve analiz etmek için önemli ipuçlarından biridir. Bu çalışma, Çin ve Türk kültürlerinde ağaçla ilgili inançlar ve semboller arasındaki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmalı halk bilimi yöntemiyle çözümlemeyi amaçlamaktadır. Çin ve Türk kültürlerinde ağaç sadece doğal dünyanın ayrılmaz bir parçası değildir aynı zamanda zengin bir kültürel önem ve sembolik bir değere sahiptir. Örneğin, Çin kültüründe çam ve servi uzun ömür ve refahı sembolize ederken, Türk kültüründe servi ağaçları genellikle yaşam ve yenilenmenin sembolü olarak görülür. Bu çalışma, bu kültürel sembollerin derinlemesine bir analizi yoluyla, farklı kültürel geleneklerde ağaçlara nasıl özel bir anlam verildiğini ve bu sembollerin insanlar ve doğa arasındaki derin bağlantıyı nasıl yansıttığını göstermektedir. Ağaçların her iki kültürde de farklı şekillerde nasıl tanımlandığını gösteren bu çalışma, aynı zamanda ağaçların paylaştıkları sembolik özelliklere de işaret etmektedir. Bu çalışma ile kültürel sembollerin ve inanç sistemlerinin daha iyi anlaşılmasının kültürel ve çevresel sürdürülebilirlik konularında ve bu anlayışlara dayalı politika oluşturma konusunda faydalı bakış açıları sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Türk kültürü, Çin kültürü, mitoloji, kültürel karşılaştırma, ağaç.

ABSTRACT

Trees, which have a special place in terms of the totality of meanings they symbolize within the nature cult, are one of the important clues for understanding and analyzing the socio-cultural structure of China and Turkey. This study aims to analyze the similarities and differences between tree-related beliefs and symbols in Chinese

* Doç. Dr., Pekin Dil ve Kültür Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Bölümü, Pekin/Çin. E-posta: sahin.butuner@ibu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-3801-7786.

* Yüksek Lisans Öğrencisi. Pekin Üniversitesi, Uluslararası Hukuk Bölümü, Pekin/Çin. E-posta: katqyx@163.com. ORCID: 0009-0008-5166-038X.

This article was checked by Turnitin.

and Turkish cultures using the comparative folklore method. In Chinese and Turkish cultures, trees are not only an inseparable part of the natural world, but also have a rich cultural significance and symbolic value. For example, while pine and cypress symbolize longevity and prosperity in Chinese culture, cypress trees are generally seen as symbols of life and renewal in Turkish culture. This study demonstrates how trees are given special meaning in different cultural traditions through an in-depth analysis of these cultural symbols and how these symbols reflect the deep connection between people and nature. This study, which shows how trees are defined differently in both cultures, also points to the symbolic characteristics that trees share. It is expected that a better understanding of cultural symbols and belief systems will provide useful perspectives on cultural and environmental sustainability issues and policy making based on these understandings.

Keywords: Turkish culture, Chinese culture, mythology, cultural comparison, tree.

Giriş

Çin ve Türk kültürleri, binlerce yıl öncesine dayanan zengin tarihi ve köklü gelenekleriyle dünya üzerindeki en eski medeniyetler arasında yer alır. Çin ve Türk kültürlerinde doğaya ve özellikle ağaçlara atfedilen değer ve önem, binlerce yıllık tarihi boyunca bu iki medeniyetin temel taşlarından biri olmuştur. Her iki kültür de doğayı bir bütün olarak yaşamın kaynağı ve insan varoluşunun ayrılmaz bir parçası olarak görmüş, bu anlayışlarını kültürel ve dini pratikleri, mitolojileri ve günlük yaşamlarına yansıtmışlardır. Bu bağlamda her iki millet ağacı, yaşamın birçok yönünde önemli birer sembol olarak benimsemiştir. Türk ve Çin kültürlerinde doğaya ve özellikle doğal unsurlara bakış açısı, bu iki medeniyetin tarih boyunca geliştirdiği ağaca olan derin saygıyı ve uyum anlayışını yansıtır. Bu bakış açıları, sadece iki ülkenin tarihinde ve felsefesinde değil, aynı zamanda günlük yaşam, bayram kutlamaları ve sanatsal ifadeler gibi birçok alanda da kendini göstermiştir ve gelecek nesillere aktarılmıştır.

Çin kültüründe ağaçlar; yaşam, uzun ömür ve refahı simgeleyen temel öğelerdir. Wang ve Gu, Taoizm ve Budizm gibi felsefi geleneklerde ağaçlara duyulan derin saygıyı çalışmalarında vurgulamışlardır (Wang & Li, 2007; Gu, 2002). Zhang çalışmasında ise (2015), Çin mitolojisindeki Yaşam Ağacı'nın cennet, dünya ve yeraltı dünyasını birbirine bağladığını ve ağaçların kozmik dengeyi sürdürmede vazgeçilmez olduğunu vurgulamıştır. Ren ise eski Çin ağaç ibadetlerine ve ormansızlaşma hikâyelerine girerek, insanlar ve doğal çevre arasındaki karmaşık ilişkiyi ortaya koymaktadır (Ren, 2020). Bu çalışmalar, aynı zamanda Köy Kutsal Ağacı'nın (She Shu) tarihsel âdetlerini ve

ekolojik kültürel önemini tartışarak, bu komünal ağaçların birliği ve ekolojik bilinci simgeleyen merkezi toplanma noktaları olarak nasıl hizmet ettiğini göstermektedir. Türk kültüründe ise, ağaçlar yaşam, birlik ve aile bağları ile uyum gösteren sembolik anlamlara sahiptir. Türk kültüründeki ağaçların önemi, esas olarak İslam öncesi Türk inanışından etkilenmiş olup, Yaşam Ağacı merkezi bir motif olarak, gökyüzü, dünya ve yeraltı dünyası arasındaki bağlantıyı temsil eder. Bu kozmik ağaç sadece yaşam ve büyümeyi simgelemekle kalmaz, aynı zamanda Türk mitolojisinde bir totem olarak, atalarla ve ilahi olanla bağlantıyı ifade eder. Pervin Ergun (2010) ve Ramazan Işık (2004) tarafından yapılan çalışmalar, kutsal ağaçlar etrafındaki kültürel pratikleri ve inançları inceler ve ritüeller, folklor ve günlük yaşamdaki rollerini aydınlatır. Ağaçlara duyulan saygı, Nevruz gibi, baharın gelişini kutlayan ve doğa ile insanlık arasındaki ayrılmaz bağı simgeleyen festivalde kendini gösterir. Dağ'ın çalışması (2021), Türk ve İskandinav mitolojilerindeki ağaç sembolizminin karşılaştırmalı analizini sunarak, farklı gelenekler arasında ağaçların taşıdığı ortak kültürel arketiplere ışık tutar. Bu incelemeler, Çin ve Türk kültürlerinde ağaçla ilgili sembolizmin derin ve çok yönlü şekillerde nasıl saygı gördüğünü ve sembolize edildiğini ortaya koymaktadır. Coğrafi ve kültürel mesafelere rağmen, her iki gelenek de ağaçlarla derin bir manevi ve sembolik bağ kurar, doğal dünyada anlam ve kutsallık bulma konusundaki evrensel insan eğilimini sergiler. Ancak mevcut incelemelerde, karşılaştırmalı perspektiften bu konuya odaklanan çalışmalar sınırlıdır. Ayrıca, her iki kültürde de ağaçlarla ilgili inanç ve ritüellerin bölgesel çeşitlilik gösterdiği, ancak bu çeşitliliğin detaylı bir şekilde ele alınmadığı görülmektedir.

Bu çalışmanın teorik temeli, kültürel sembolizm, doğa-insan ilişkisi ve mitolojik yansımalar üzerine kurulmuştur. Kültürel sembolizm teorisi, belirli nesnelerin -bu durumda ağaçların- bir toplumun inançlarını, değerlerini ve tarihini nasıl yansıttığı ve ilettiği üzerine odaklanmaktadır. Bu teori, ağaçların Çin ve Türk kültürlerinde nasıl farklı anlamlar taşıdığı ve bu anlamların kültürel normlar ve değerlerle nasıl ilişkilendirildiği konusunda önemli bir perspektif sunar. Doğa-insan ilişkisi teorisi ise, insanların doğal çevreleriyle olan etkileşimlerinin kültürel yapılar ve pratikler üzerinde nasıl etkili olduğunu inceler. Bu yaklaşım, ağaçların ve genel olarak doğanın, insan yaşamı üzerindeki etkisini ve bu etkileşimin kültürel ifadelerde nasıl kendini gösterdiğinin anlaşılmasına yardımcı olur. Mitolojik yansımaların incelenmesi, mitlerin ve efsanelerin toplumların dünya görüşünü ve değerlerini nasıl şekillendirdiğini, özellikle ağaçların bu hikâyelerde nasıl sembolik bir rol oynadığını ve kullanıldığını araştırır. Bu teorik çerçeve, Çin ve Türk kültürlerinde

ağaçlarla ilgili inanç ve sembolizmin derinlemesine bir karşılaştırılmasını sağlamak için hayati öneme sahiptir.

Bu çalışmanın amacı, Çin ve Türk kültürlerinde ağaçlarla ilgili geliştirilen inanışların ve sembolizmin, bu iki zengin kültürel mirasın anlaşılmasında nasıl bir rol oynadığını ortaya koymaktır. Ağaçların kültürel sembolizmi, her iki toplumun dünya görüşü, doğayla ilişkisi ve bu ilişkinin sosyal, dini ve mitolojik yansımaları üzerinde durularak incelenecektir. Çalışma, aynı zamanda, ağaçların kültürel pratiklerde ve inanç sistemlerinde nasıl bir yer tuttuğunu, bu konudaki ortak noktaları ve farklılıkları belirleyerek, kültürler arası etkileşim ve karşılıklı anlayışın geliştirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Araştırma, kültürel antropoloji, tarih, mitoloji ve sembolizm alanlarına önemli bir katkı sunarken, aynı zamanda kültürlerarası diyalog ve anlayışın geliştirilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Çin ve Türk kültürlerinin karşılaştırmalı analizi, kültürel çeşitliliğin ve farklılığın daha derin bir şekilde anlaşılmasına olanak sağlayacak, bu sayede insanlar arası ve toplumlar arası ilişkilerde empati ve hoşgörünün artırılmasına katkıda bulunacaktır.

Araştırma, niteliksel araştırma yöntemlerini kullanarak geniş bir yelpazede veri toplamayı ve analiz etmeyi hedefler. Özellikle literatür araştırması ve inceleme yöntemi hem tarihsel hem de çağdaş kaynaklardan elde edilen bilgileri kapsar. Bu, akademik çalışmalar, kitaplar, mitolojik hikâyeler ve sanat eserlerini içerecek şekilde geniş bir literatür incelemesini içerir. Elde edilen veriler, ağaçların kültürel ve mitolojik önemini ayrıntılı bir şekilde ele almak için kullanılacaktır. Karşılaştırmalı analiz yöntemi, Çin ve Türk kültürlerinde ağaçlarla ilgili inanç ve sembolizmin benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya çıkarmak amacıyla kullanılacaktır. Bu metodoloji, kültürel sembolizm, doğa-insan ilişkisi ve mitolojik yansımalar arasındaki ilişkilerin derinlemesine incelenmesine olanak tanır, böylece her iki kültürde de ağaçların sembolik değerinin kapsamlı bir karşılaştırmasını sunar.

1. Çin Kültüründe Ağaçla İlgili İnanış ve Semboller

1.1. Mitolojik Yansımalar ve Kültürel Birikimler

Çin mitolojisinde İlahi Ağaç veya Kutsal Ağaç inanışı oldukça yaygındır. Sichuan, Guanghan'daki Sanxingdui kurban çukurundan (3100 ila 4800 yıl önce) ortaya çıkarılan Shang Hanedanlığı bronz "İlahi Ağaç" (Görsel 1), eski Çin ağaç ibadeti kavramının somut kanıtlarından biridir. Bilim insanlarının görüşlerini özetlemek gerekirse, bu "İlahi Ağaç" beş çağrışıma sahiptir: 1. "İlahi ağaç", klasik mitolojideki kozmik ağaçla aynı yapıdadır. Eski Çin'deki

dünya ve doğa ile ilgili anlayış sistemini ve kozmolojik düşünceyi yansıtmaktadır. Şaman kozmolojisinde, dünyada “Dünya Ağacı” veya “Kozmik Ağaç” adlı bir ağaç bulunur. Ağacın tepesinde, genellikle kartal veya kuş şeklinde görünen ilahi imparator yaşar (Çoruhlu, 2002: 133). Ağaç “dünyanın merkezinde” bulunur, bu yüzden ağacın kökleri şeytanın yaşadığı Kozmik Dağ’ın dibine kadar gider. Kozmos Dağı, Çin edebiyatında Kunlun Dağı, Ti-anshan Dağı ve diğer dünya ağaçları gibi birçok farklı isme sahiptir ve ayrıca Dünya Ağacı’nın *Jian Mu*, *Fu Sang* gibi eski Çin belgelerinde birçok ismi vardır. 2. Cennet ve yeryüzü merdiveni olarak da bilinen *Jian Mu*, cennet ve yeryüzünün merkezi olarak görülür. “İlahi Ağaç” cennet ve yeryüzünü birbirine bağlamak, insanlarla ve tanrılarla iletişim kurmak için “cennete ve dünyaya giden bir merdiven” olarak kullanılabilir, böylece büyücüler bu ağaç aracılığı ile cennete yolculuk yaparlar. “Onun kutsallığı, cenneti ve dünyayı birbirine bağlayarak insanların tanrı ile iletişim kurması için köprü görevi üstlenmesidir” (Wang & Li, 2007: 54). 3. “İlahi Ağaç”ın güneşin ve meleklerin yaşam alanı, ışığın sonsuza dek yaşadığı kutsal bir cennet olabileceğidir. 4. “İlahi Ağaç” bir sunak yeridir ve tanrılara ibadet etme yeri olan “kutsal ağaç”tır. Üzerindeki meyveler ve süslemeler zenginliği, gücü, ruhları ve tanrılara sunulan istekleri sembolize eder. 5. “Köy Kutsal Ağacı”nın (She Shu) bir simülasyonu olarak ‘kutsal ağaç’, eski tarım kabilelerinin iyi bir tarımsal hasat için iyi dileklerini sembolize eder” (Wang & Li, 2007: 54).

Görsel 1. Sanxingdui kurban çukurundan ortaya çıkarılan Shang Hanedanlığı dönemi bronz “İlahi Ağaç”

Çin mitolojisinde kutsal olarak kabul edilen diğer ağaç ise “Köy Kutsal Ağacı” veya “Toprak Tanrısı Ağacı” olarak adlandırılan ağaçtır. Çin’de tarihi dönemlerde insanlar topraklarını paylaştılar ve kabilelerinin topraklarını *She*

olarak adlandırdılar ve *She Shu*'nun ekimi bir grubun doğuşunu işaret etti. Bu grubun insanları genellikle önemli günlerde Köy Kutsal Ağacı'na kurban keserler. Köy Kutsal Ağacı, sosyal hiyerarşinin bir sembolüdür: İmparator çam ağaçlarını Köy Kutsal Ağacı veya Toprak Tanrısı Ağacı olarak kullanır ve halktan gelenler sadece büyük ağaçları Köy Kutsal Ağacı olarak kullanır.

Eski Çin inanışında “Ağlayan Ağaç” inanışı vardır. Bu ağaç, “hutun ağacı” olarak adlandırılır. “Bu ağaç böcekler tarafından delinir ve bu delikten genel olarak hu tun lei (hutun gözyaşları) olarak adlandırılan bir su gelir. Çünkü bunun insanın gözyaşlarına benzediği söylenir.” (Mackenzie, 1996: 156). “Ağlayan ağaçta kendini gösteren çok eski düşünce gökyüzünün ana tanrıçasının ağaçların yetişmesini sağlayan gözyaşları döktüğü ve bu gözyaşlarının ve ağaçların taşla dönüştükleri, bu taşların da acıyı dindirecek hayatı uzatacak olan ruh malzemesini sağlayan gözyaşları döktüğü biçimindedir.” (Mackenzie, 1996: 157). Çin mitolojisinde “Eğik Dut” anlamına gelen “Fusang” ağacı ile ilgili çok zengin bir mitoloji ve kültür birikim vardır. Bu ağaç, on güneşin kaldığı, yıkıldığı ve doğduğu doğudaki bir eğik ağaç olarak bilinir:

Zamanın başlangıcında, 10 Güneş vardı ve bu, erken Çin takviminde haf-tanın 10 gününe karşılık geliyordu. Bu Güneşler, Tiayang Dijun ve doğu gökyüzünün tanrısı ve Güneş tanrıçası Xihe'nin çocuklarıydı. Güneşler, Fu Sang adlı bir dut ağacında yaşıyordu. Dünya'da düzeni sağlamak için Xihe, her sabah Güneşlerinden sadece birini gökyüzünün kenarına sürerdi, böylece Dünya ışık ve sıcaklığa sahip olurdu; daha sonra günün sonunda arabasıyla dut ağacına geri götürürdü, böylece Dünya dinlenebilirdi (Roberts, 2010: 142).

Çin mitolojisinde ölümü kabul etmeme ve hayatı devam ettirme gücüne sahip mitolojik bitkilerden ve ağaçlardan söz edilir. Bu inanış, edebiyatta ve sanatta güçlü bir tema olarak kullanılır. Ölümsüzlük verdiği inanan ağaçlar ve bitkiler ile ilgili pek çok kutsal inanış vardır. “Örneğin, Shanhaijing ölümsüzlük ağacından ve Chi pınarından (chi ‘kırmızı’ anlamına gelir) bahseder. Shanhaijing’in bir yorumcusu olan Guo Pu (MS 276–324), ölümsüzlük ağacının ondan yapılan bir karışımı alan kişiye uzun ömür getirebileceğini ve Chi pınarının kişinin gençliğini korumasına yardımcı olabileceğini açıklamıştır.” (Yang & An, 2005: 111). Çin efsanelerinde cenneti ve dünyayı birbirine bağlayan “gökyüzü merdiveni” olan bir ağaçtan bahsedilir. Bu ağaç, tanrıların ve insanların cennet ve dünya arasında seyahat etmesini sağlar:

Guangdong Eyaleti, Liannan İlçesi’ndeki Yao halkından derlenen başka bir mitte, gökyüzü merdiveni bir ağaçtı. Başlangıçta gökyüzünün dünyaya çok

yakın olduğu savunulur. Dünyadaki insanlar ağaca tırmanarak kolayca cennete ulaşabilirlerdi. Bir gün, yakışıklı bir genç adam ağacın yanına cennete çıktı ve Su Tanrıçasına âşık oldu. Tanrıça bu yeni aşka çok bağlı olduğu ve bu nedenle görevini ihmal ettiği için bir sel yeryüzündeki insan ırkını yok etti. Tanrıçanın ebeveynlerinin yardımıyla, genç çift tahıl ve su-sam tohumlarını dünyaya saçarak insanları yeniden yarattı. Tüm tohumlar erkek ve kadınlara dönüştü. İnsanların daha fazla sorun çıkarmaması için, yüce tanrı (bu hikâyedeki Yeşim İmparatoru) gökyüzünü kaldırdı. Bundan sonra, insanlar cennete çıkamadı (Yang & An, 2005: 206).

Çin’de tarihi dönemlerde ölen insanı, ağaca gömme inancı yaygındı ve şimdi Çin’in kuzeydoğu ve güneybatısındaki birkaç etnik azınlık hala bu geleneği korumaktadır. Mezar yöntemi, cesetleri yüksek dağlardaki ağaçlara defnetmek şeklindeydi. “Bazı bölgeler, yeni doğan bebeğin ölmesini önleyebileceğine ve ailedeki çocukların sağlıklı büyüyeceğine inanarak ölü çocukları ağaçlara gömme eğilimindedir. Bir çift daha önce kız çocuğu doğurduysa, bir ağaca gömme ritüeli ile ailenin bir erkek çocuk sahibi olma arzusu gerçekleşebilir.” (Yue, 2009: 110). Çin mitolojisinde ölen insanın vücudunu uzun bir ağaca asarak, ölen kişinin ruhunun ağaç aracılığıyla göksel aleme ulaşacağına inanılmaktadır.

Çin’de ağaç kültü, eski Çin ağaç dikme geleneğinden kaynaklanmaktadır. Çin tarihinde, antik çağlardan beri Qingming Festivali sırasında ağaç dikmek bir gelenek olmuştur. Batı Zhou Hanedanlığı döneminde yöneticiler statülerini göstermek için mezarın başına ağaç dikmeye başlarken, sıradan insanların mezarda ağaç dikmelerine izin verilmemiştir. Chunqiu Döneminde, sıradan insanlar, atalarının mezarlarını tanıyabilmek için mezarların başına ağaç diken yöneticilerin davranışlarını taklit etmeye başlamışlardır.

1.2. Ağacın Sembolik Anlamları

Çin kültüründe ağaçlar, derin sembolik anlamlar taşır ve uzun zamandır çeşitli inanç sistemlerinin, mitolojilerin ve günlük yaşam pratiklerinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bu sembolik anlamlar, ağaçların yaşam, ölüm, yeniden doğuş, bereket ve uzun ömür gibi evrensel temalarla ilişkilendirilmesinden kaynaklanır. Çin mitolojisinde ve felsefesinde sıkça karşılaşılan şeftali, çam ve erik ağaçları, bu sembolizmin mükemmel örnekleridir.

Çin kültüründe şeftali ağacı, uzun ömür ve ölümsüzlük sembolü olarak kabul edilir. Efsanelere göre, ölümsüzlerin bahçelerinde büyüyen şeftali ağaçları, yiyenlere ölümsüzlük sağlar. Bu inanış, “Şeftalilerin Banqueti” gibi efsanelerde ve Çin Yeni Yılı kutlamalarında şeftali dallarının kullanılmasıyla da görülebilir. Ayrıca, şeftali ağacının kötü ruhları ve negatif enerjileri uzak

tuttuğuna inanılır, bu yüzden geleneksel olarak kapıların yanına dikilir. Song, Yuan, Ming ve Qing hanedanlarından bu yana, Çin kültürünün etkisi altında, tasarım sanatında “resmin amacı olmalı, anlam iyiye vurgulamalı” düşünce kalıbı yavaş yavaş oluşmuş ve zirveye ulaşmıştır. İnançların ve yabancı kültürlerin etkisiyle üretilen düşünce sayesinde “peri ağaçlarına” ve “kutsal ağaçlara” iyi anlamlar verilmiş ve bu anlamlar günümüze kadar gelmiştir. Örneğin, “Uzun ömürlü olmayı simgeleyen ‘şeftali’ ve ‘çam’, çok çocuklu aileyi simgeleyen ‘üzüm’ ve ‘nar’, zenginliği simgeleyen ‘Yao Qian ağacı’ halk sanatında çok yaygındır. İnsanlar; güç, canlılık, uzun ömür ve çok çocuk isterler; bu nedenle şeftali, üzüm, nar vb. yaşam ağaçları olarak kabul edilir.” (Liu & Tao, 2017: 154).

Nar, tohumu nedeniyle verimli bir meyve olarak kabul edilir, bu nedenle bereketin ve üremenin sembolü olmuştur. Kuzey Hanedanlığı döneminde, “Nar olan evde çok oğul olur; kral yeni evliydi ve annesi çok torun istedi.” Yazılı kayıtlara göre, Tang Hanedanlığında Mogao Mağaralarında duvar süslemelerinde, insanların nar tohumlarının oldukça güçlü bir verimliliğine sahip olması hayranlığını yansıtan nar kullanmışlardır. Ming ve Qing hanedanlarından bu yana, nar süsleri daha da yaygın olmuştur. Ming ve Qing hanedanı Yeni Yıl resimlerinin ve ahşap oymalarının tipik bir örneği olan “Nar Yüz Çocuk Doğurdu” resmi, zengin nar tohumlarını ortaya çıkaran çatlak meyvesi ve şişman bebeklerin eşlik etmesi ile karakterize edilir. “Han Hanedanlığından bu yana, Çin’e özgü birçok kutsal ağaç olmasına rağmen, çoğu kısa ömürlüdür ve sadece iki bin yıla kadar eskiye giden nar ve üzüm inancı, yeni kültürel çağrışımlarıyla Çin yerel kültürüne entegre edilmiş ve geleneksel Çin kültüründe uğur ve şans getiren süs eşyaları haline gelmiştir” (Liu & Tao, 2017: 154).

Çam ve servi; Çin kültüründe direnç, dayanıklılık, uzun ömür ve asaletin simgesidir. Kışın yeşil kalabilmesi, onu zorluklara karşı direncin ve hayatta kalmanın bir metaforu yapar. Bu düşünce, Çin halkının manevî niteliklerinden biri olarak kabul edilir. Çam, aynı zamanda yalnızlık ve iç huzuru simgeler, çünkü sert iklimlerde ve zorlu koşullarda bile yaşayabilir. Çin tarihi boyunca, birçok insan çam ağaçlarına benzer inatçı ve dayanıklı nitelikler sergiledikleri için “çam ağacı gibi adam” şeklinde övülmüştür. Çam ve servi, Çin kültüründe uzun ömür ve ölümsüzlüğün sembolüdür. Yüzlerce, hatta binlerce yıl boyunca büyüyebilirler. “Eski Çin inancına göre iki yüz yaşındaki çam ağaçlarının kabuklarının altında ejderha şeklinde çam sakızı birikimleri vardır ve bunlar ezilip on librelük bir miktarda tüketilirse bir insanın beş yüz yıl yaşamasını sağlayacaktır.” (Mackenzie, 1996: 145). Çin’de Taoizm’in bir

din olarak yaygınlaştığı dönemden itibaren ağaçlara sembolik anlamlar verilmiştir:

Şeftali ağacı uzun ömürlülüğün sembolüdür. Bu ağaçlardan birinin (pant tao), Hsi Wang Mu'nun sarayının yakınında büyüdüğü ve meyvesinin üç yüz yılda bir olgunlaştığı söylenir. Prunus veya erik ağacı (mei) da uzun ömürlülüğün simgesidir. Lao Tzu'nun bir erik ağacı altında doğduğu söylenir. Hem çam (sung) hem bambu (chu) uzun ömürlülüğü sembolize eder. Bazı çalılar ve bitkiler de sembol olarak kullanılır. İsminden dolayı (tsao tzu) hurma ağacı, meyvelerinin içerdiği çok sayıdaki tohum nedeniyle nar (shih liu) ve nilüfer (lien hua) üremenin sembolü olmuştur (Ferguson, 2020: 102-103).

Görsel 2. Yeni Yılı resminde Yao Qian ağaç (Sallanan Para Ağacı)

“摇钱树”, Türkçede “Sallanan Para Ağacı” anlamına gelir ve Çin kültüründe zenginlik, refah ve iyi şans simgeleyen popüler bir semboldür. Bu kavram, geleneksel hikâyelerde ve halk inançlarında derin kökleri olan, sanat eserlerinde, dekoratif objelerde ve günlük yaşamda sıkça karşılaşılan bir motif haline gelmiştir. Sallanan Para Ağacı, genellikle ekonomik güvenlik ve finansal büyümenin arzusunu ifade eden bir tılsım olarak kullanılır. Sallanan Para Ağacı'nın kökeni, Çin antik mitolojisi ve efsanelerine dayanır. Efsane, fakir bir çiftçinin altın sikke döken sihirli bir ağacı bulmasını anlatır. Bu ağaç sayesinde, çiftçi yoksulluktan zenginliğe ulaşır ve mutlu bir hayat sürer. Zamanla bu hikâye, para ağacının zenginlik ve bolluk getiren bir sembol olarak kabul edilmesine yol açmıştır.

1.3. Ağacın Çin Kültüründe Önemi ve Kullanım Alanları

Ağaçlar, günümüz Çin kültüründe hem pratik hem de sembolik olarak büyük bir öneme sahiptir. Geleneksel inançlardan modern yaşam tarzına

kadar, ağaçlar birçok yönüyle Çin toplumsal yaşamıyla iç içedir. Bu; ağaçların çevresel, estetik, tıbbî ve ruhsal değerlerini gösterir. Çin’de ağaçlar, sürdürülebilir çevre yönetiminin ve ekolojik dengeyi korumanın temel unsurları olarak görülür. Büyük şehirlerde ve kırsal alanlarda, ağaç dikimi ve ormanlaştırma projeleri; hava kalitesini iyileştirmek, toprak erozyonunu önlemek ve biyoçeşitliliği korumak için öncelikli hale gelmiştir. Çin hükümeti tarafından desteklenen “Yeşil Duvar” gibi projeler, çölleşme ile mücadelede önemli bir rol oynamaktadır.

Çin bahçe sanatı ve peyzaj tasarımında ağaçlar, estetik güzellik ve doğal uyumun bir parçası olarak büyük bir öneme sahiptir. Geleneksel Çin bahçeleri, doğanın bir yansıması olarak tasarlanır ve bu tasarımlarda ağaçlar; su öğeleri, taşlar ve yollarla birlikte kompozisyonun önemli öğelerindendir. Ayrıca, bonzai sanatı gibi uygulamalarla ağaçlar, küçük alanlarda bile doğanın güzelliğini yakalamak için kullanılır. Çin kültüründe ağaçlar, uzun ömürlülük, dayanıklılık ve yeniden doğuş gibi özelliklerle bağlantılıdır. Örneğin, Bodhi ağacı (*Ficus religiosa*), Buda’nın aydınlanmasına tanıklık ettiğine inanıldığı için Budizm’de kutsal sayılır. Yine, Çin Yeni Yılı ve diğer festival dönemlerinde, belirli ağaçlar ve dallar (örneğin, nar ağacı) şans ve refah getirdiğine inanılarak evlere getirilir. Çin resim sanatında çam ve servi, sıklıkla bilgelerin ve ölümsüzlerin yanında tasvir edilir, bu da onun bilgelik ve ölümsüzlük ile ilişkilendirildiğini gösterir. Çam ve servi, Çin ritüellerinde ve dini törenlerinde önemli bir rol oynar. Çamlar ve serviler kutsal ağaçlar olarak kabul edilir. Dalları, yaprakları genellikle tanrılara adak adamak için kullanılır.

Köy Kutsal Ağacı geleneği günümüze kadar devam etmektedir. Bugün Çin’in tarlalarına ve kırsalına gitme fırsatı varsa, ortak bir fenomen bulmak zor değildir. Eski bir ağacın yakınındaki birçok köyde genellikle kutsal nesneler asılıdır, köylüler ağaç tanrısına ibadet etmek için antik ağacın altına girerler. Birçok köy, doğaya teşekkür etmek için festival gününde Köy Kutsal Ağacına odaklanan festivaller düzenler. Halk inançlarında ağaç, iyi şansın koruyucusu ve adaletin baş görevlisi olarak kabul edilir. “İnsanlar hastalık ve felaketlerle karşılaştıklarında ağaca dua eder, başkalarıyla kavga ettiklerinde ağacın önünde tartışır. Köy Kutsal Ağacı, köyün barış ve refahını sembolize eder ve köylüler tarafından saygı duyulur ve korunur” (Ren, 2019: 12).

Çin sanatında ve dekorasyonunda Sallanan Para Ağacı motifleri sıkça işlenir. Geleneksel Çin resimlerinden seramiklere, ev dekorasyonlarından festival süslemelerine kadar pek çok alanda Sallanan Para Ağacı imgesine

rastlanır. Sallanan Para Ağacı figürlerine, genellikle altın paraların veya sembolik zenginliği temsil eden diğer nesnelerin asılı olduğu gerçek ağaç şeklindeki süslemelerde görülür. Özellikle Çin Yeni Yılı gibi geleneksel bayramlarda, insanlar gelecek yıl için maddî refah dileğiyle para ağacı süslemelerini evlerine yerleştirir. “Günümüzde Qingming Festivali sırasında, birçok insan ataları vefat ettiğinde, atalarının mezarına bir söğüt dalı dikerler ve söğüt dalı yavaş yavaş bir söğüt ağacına dönüşür.” (Wu, 2016: 120). Mezara ağaç dikmek, eskilerin iyi dileklerin kabul edilmesi arzusunun bir tezahürüdür. Bir yandan, dünyaya ölenlerin kimliğini ve statüsünü, sosyal hiyerarşinin bir işareti haline gelen “orman” şeklinde gösterir; öte yandan, eski ağaç ibadeti fikrinin etkisi altında, mezardaki uzun ağaçlar, ölen kişinin ruhunu göğe yükseltebilen ve cennet ile yeryüzü, insan ve Tanrı arasındaki iletişimi gerçekleştiren göksel bir merdiven gibidir.

Geçmişte bazı yerlerde, insanlar oğullarını doğurduklarında evlerinin önüne çam ağaçları; kızlarını doğurduklarında çekirge ağaçları dikme geleneği vardı. Bu şekilde çocuklarının da bu ağaçlar gibi gelişeceğine inanırlardı. Bir kimse kapısının önüne dikilen bir ağacı keserse kendi torunlarını kesmiş sayılırdı. Bu gelenek hala Çin’in bazı güneybatı bölgelerinde korunmaktadır. İnsanlar genellikle çocuklar evlendiğinde ağaçları keser ve düğün eşyaları için ahşap kutular yaparlar. Günümüz Çin kültüründe ağaçlar hem fiziksel hem de mitolojik anlamda insanların yaşamlarıyla derin bir şekilde bağlantılıdır. Çevresel korumadan estetik zevklere, tıbbi kullanımlardan ruhsal anlamlara kadar ağaçlar, Çin toplumunun çeşitli yönlerini zenginleştirmeye devam etmektedir. Bu, ağaçların modern Çin toplumunda sadece doğa ile olan ilişkimizin bir parçası olmadığını aynı zamanda kültürel ve ruhsal yaşamında önemli bir unsuru olduğunu göstermektedir.

2. Türk Kültüründe Ağaçla İlgili İnanış ve Semboller

2.1. Mitolojik Yansımalar ve Kültürel Birikimler

İnsan yaşamının ilk anlarından itibaren ağaçlar doğaya eşsiz bir katkı sağlamış, insanların ilgisini çekmiş, ayrıca köklerinin toprağın derinlerine kadar inmesi ve dallarının gökyüzüne doğru yükselmesi insanları ağaç hakkında düşünmeye itmiştir ve bu düşünme eylemi ağacın kutsal bir varlık olarak görülmesini sağlamıştır. Bu düşünceler mitolojiye ve halk inanışlarına yansımıştır. Türklerin geleneksel dünya görüşünde ağaçlarla ilgili inanışlar ve ritüeller geçmişten günümüze kadar devam etmektedir.

Türk mitolojisinde ağaçla ilgili en önemli inanış, Hayat Ağacı inanışıdır. “Türk boylarının destan şiirleri incelendiğinde her boyun ağacına verilen

anımlar farklıdır; ancak kutsal olarak kabul edilen ağaçların büyüklükleri farklıdır. Türkler arasında en önemli kutsal ağaç ise hayat ağacıdır.” (Işık, 2004: 90). Ağaç, tıpkı insanlar gibi yukarı doğru büyür ve meyvelerini sunmak için dallarını yere doğru sarkıtır. İnsanlar için kutsal sayılan ağaçların atası olarak kabul edilen Hayat Ağacı, türeme ve ölümsüzlük ile ilişkilendirilir. Hayat Ağacı’nın dünyanın yaratılışından beri var olduğuna inanılır. İnanişâ göre Hayat Ağacı, dünyanın merkez noktasından, göğün yedi kat üzerine kadar uzanan, aynı zamanda köklerinin yeraltı dünyasına kadar inen, yer ile gök arasında ilişkiyi sağlayan kutsal bir varlıktır. Hayat Ağacı, ebedi gençlik ve ölümsüzlük kaynağıdır. “Hayat Ağacı genellikle ulaşılamaz bir yerde ya da merkezde bulunan ve yalnızca seçilmişlerin meyvelerinden yiyebileceği mucizevî bir ağaçta cisimleşen gerçeklik, kutsallık ve yaşamı simgeler.” (Ergun, 2004: 40).

Türk kültüründe ağaçlar, yalnızca doğal varlıklar olarak değil, aynı zamanda zengin mitolojik özelliklere sahip varlıklardır. Örneğin, kayın ağacına “Tanrı’nın Ağacı” denilmektedir. Kayın ağacı yanında yapılan dualar Tanrı’ya ulaşır ve kabul olur. “Kayın ağacına şimşek düşmez ki, kutsallık sebeplerinden biri de bu olabilir. Çünkü şimşneğin görevi, kötü ruhları cezalandırmaktır.” (Işık, 2019: 549). “Bazı ulu ağaçların altında toplanan ve oradan göğşe çıkmaya çalışan kötü ruhlarla cinlerin bu girişimlerini Tanrı şimşekle cezalandırır” (Dirlik, 1997: 95-96). “Kayın, eski kaynaklarda ‘kadın’ olarak geçer. *Divanü Lügati’t Türk*’te ‘kadın’ şekliyle yer almaktadır” (Ergun, 2004: 197).

Ağaçla ilgili kültürel birikimlere bakıldığında kutsal ağaç inanişinin Hıdırellez kutlamalarında önemli bir kutsal varlık olarak yer aldığı görülür. Hıdırellez, Türkiye başta olmak üzere, birçok Balkan ve Orta Asya ülkesinde kutlanan, baharın gelişini ve doğanın yeniden canlanışını simgeleyen önemli bir gelenektir. Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin yeryüzünde buluştukları gün olarak kabul edilir ve genellikle 5 Mayıs’ta kutlanır. Bu özel gün, bolluk, bereket ve sağlık dileklerinin gerçekleşeceğine olan inançla doludur. Hıdırellez kutlamalarında ağaçlar önemli bir rol oynar. İnsanlar, dileklerinin gerçek olması için ağaç dallarına kırmızı kurdeleler bağlar ya da küçük kağıtlara yazdıkları dilekleri ağaçlara asarlar. Bu ritüel, doğanın gücüne ve kutsallığına olan inançla sıkı sıkıya bağlantılıdır. Ağaçlar, bu gelecekte, insanların dileklerini göğşe, yani tanrısal güçlere taşıyan kutsal araçlar olarak görülür. Bu, genellikle dilek tutma veya şifa bulma amacıyla yapılır. Ağaca bağlanan her bez parçası, bırakan kişinin bir dileğini ya da umu-

dunu temsil eder. Bu inanış, ağaçların kutsal varlıklar olduğu ve doğaüstü güçlerle iletişim kurabileceği düşüncesine dayanır.

Kutsal ağaçla ilgili diğer bir inanış, Nevruz Bayramı'nda görülür. Nevruz, 21 Mart'ta yani ilkbahar ekinoksu sırasında kutlanır. Nevruz, Orta Asya'dan Balkanlar'a kadar geniş bir coğrafyada farklı kültürler tarafından kutlanan, kökleri binlerce yıl öncesine dayanan bir bayramdır. Nevruz, doğanın uyanışını, yeniden doğuşunu ve yenilenmeyi simgeler. Türkiye'de ve diğer kutlayan ülkelerde Nevruz, ağaç dikme etkinlikleri ile taçlandırılır. Bu gelenek, doğanın canlanışına katkıda bulunma ve gelecek nesillere daha yeşil bir dünya bırakma arzusunu ifade eder. Okullar, kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri tarafından düzenlenen ağaç dikme etkinlikleri, Nevruz'un bir parçası olarak toplumu bir araya getirir ve çevre bilincini artırır. Ağaç dikme geleneği, bireylerin ve toplulukların doğa ile uyum içinde yaşama ve onu koruma taahhüdünü simgeler.

2.2. Ağacın Sembolik Anlamları

Toplumun inanç, sanat ve geleneklerinde derin izler bırakan ağaç ile ilgili sembolik anlamlar, ağaçları sıradan birer nesne olmaktan çıkarıp, kültürel mirasın ve yaşamın bir parçası haline getirir. Ağacın sembolik anlamları ona geçmişte verilen kutsallığından ileri gelmektedir. Türkiye'de çam ağacı; güç, dayanıklılık ve ölümsüzlük anlamına sahiptir. Bu ağacın her mevsim yeşil kalması, yaşamın sürekliliğini ve yenilenmeyi temsil eder. Aynı zamanda, çam ağacı, Türk kültüründe bereket ve barışın da simgesi olarak kabul edilir. Çam ağaçları, Türkiye'nin pek çok bölgesinde doğal olarak yetişir ve bu yüzden Türk halk kültüründe önemli bir yere sahiptir. "Türk Kültüründe özellikle kuzeye doğru gidildikçe önemi daha da artan çam ağacının türleri, farklı semboller taşımıştır. Mesela karaçam ve kızılçam, erkeği temsil ederken fıstık çamı kadını temsil etmiştir" (Ergun, 2004: 208). Türkiye'de Anadolu'nun bazı bölgelerinde cenaze törenlerinde, mezara çam dalları bırakılması âdeti vardır. Bu uygulama, ölümsüzlük ve ebedi yaşamın bir simgesi olarak kabul edilir. Çam dallarının mezar üzerine bırakılması, aynı zamanda, kaybedilen kişiye duyulan saygının ve onun anısının yaşatılmasının bir ifadesidir. Bazı yerel inançlara göre, çam ağaçları kötü ruhları ve negatif enerjiyi de uzak tutar. Bu nedenle, evlerin ve iş yerlerinin önüne çam ağaçları dikmek, olumsuz enerjilerden korunma ve bereket getirme amacıyla yapılır.

Türk kültüründe servi ağacı, ölümsüzlük ve ahiret hayatı ile ilişkilendirilir. Servi ağacı, uzun boyu ve daima yeşil kalmasından ötürü ebediyetin sembolü olarak görülmektedir. Yüksekliği ve gökyüzüne doğru uzanan düz-

gün formu ile servi ağaçları, cenneti ve ruhsal yükselişi temsil eder. Özellikle mezarlıklarda sıklıkla rastlanan servi ağaçları, ölümün bir son değil, başka bir yaşam formuna geçiş olduğu inancını simgeler. Bu özellikleriyle servi, Türk kültüründe hem hüznün hem de umut veren bir semboldür. Türk mitolojisinde, “Mezarlıktaki ataların ruhları, bu ağaçlar sayesinde göğe ulaşmakta, Tanrı’nın kutu aşığıya, kemiklere inmektedir” (Ergun, 2004: 234).

Çınar ağacı, Türkiye’de ve birçok Akdeniz ülkesinde sıkça rastlanan, güçlü ve görkemli bir ağaç türüdür. Çınar ağacının ömrü yüzlerce, hatta bazı durumlarda binlerce yıl sürebilir, bu da onu hem tarihi hem de kültürel açıdan önemli kılar. Çınar ağacı da aynı çam ve servi ağacı gibi gücü, dayanıklılığı ve uzun ömrü sembolize eder. “Çınar ağacı; nurun, aydınlığın, Tanrı kutunun sembolüdür” (Ergun, 2004: 232). Aileler çocuklarının uzun ömürlü olması ve nesillerinin kıyamet gününe kadar devam etmesi için yeni doğan bebekleri adına çınar dikerler. Türk kültüründe çınar, topluluğun bir araya geldiği, sosyal etkinliklerin ve toplantıların yapıldığı, insanları koruyan ve gölgesinde huzur bulunan bir mekân olarak kabul edilir. Osmanlı döneminde, çınar ağaçlarının altı, danışma ve adaletin yerine getirildiği mekânlar olarak kullanılmıştır. Büyük çınarların altında yapılan toplantılar, ağacın topluluk için bir buluşma noktası olarak önemini vurgular. Ayrıca, çınar ağaçları; tekkelerin ve dergâhların avlularında, cami ve medreselerin yanında sıkça bulunur, bu da onların manevî bir öneme de sahip olduğunu gösterir.

Hayat ağacı motifleri, Türk kültüründe yaygın olarak kullanılan ve kökleriyle yeryüzüne, dallarıyla gökyüzüne ulaşan kutsal bir ağacı temsil eder. Bu motif; yaşamın sürekliliğini, doğum, ölüm ve yeniden doğuş döngüsünü simgeler. “Yeryüzünde ölümsüz olmayı başaramayan insanoğlu bu defa çareyi ölümden sonra dirilmeye veya ruhun ölümsüzlüğüne inanmakta bulmuş; hayat ağacı motifi bu duyguları simgelemek için kullanılmıştır” (Erbek, 1986: 28). Türk mitolojisinde “Dünya Ağacı” veya “Hayat Ağacı” olarak bilinen kavram, gök ile yer arasında bir bağ olarak tasavvur edilir. Bu ağaç, kökleriyle yeraltı dünyasına, gövdesiyle insanların yaşadığı yeryüzüne, dalları ve yapraklarıyla da gökyüzüne ve tanrılara ulaşır. Bu kozmik yapı, evrenin düzenini ve birliğini simgelerken, aynı zamanda doğaüstü güçlere de ev sahipliği yapar. Dünya Ağacı, Türk kültüründe evrenin merkezi ve yaratılışın kaynağı olarak kabul edilir.

2.3. Ağacın Türk Kültüründe Önemi ve Kullanım Alanları

Türkiye’de ağaçlar, düşün ve cenaze törenleri gibi önemli yaşam olaylarında merkezi bir rol oynar ve bu, toplumun ağaçlara atfettiği derin kültürel ve duygusal değeri yansıtır. Türkiye’nin özellikle kırsal kesimlerinde, yeni evlenen çiftlerin hayatlarının yeni bir evresine başlarken bir ağaç dikmeleri geleneksel bir uygulamadır. Bu ritüel, çiftin birlikte başlayan yolculuğunun ve ailelerinin gelecekteki gelişiminin bir metaforu olarak görülür. Ağaç dikme geleneği, çiftin birlikteliğinin ve sevgisinin somut bir temsili olarak, onların ilişkisinin büyümesi ve gelişmesi umudunu simgeler. Ayrıca, bazı düşün törenlerinde konukların, çiftte iyi dileklerini temsil eden kâğıt ya da kumaş parçalarını özel bir şekilde düzenlenen bir dilek ağacına asmaları yaygındır. Bu ağaç, genellikle düşün mekânında merkezi bir konumda yer alır ve konukların çiftte mutluluk, sağlık ve bereket dileklerini temsil eder.

Türkiye’de sevilen bir kişiyi kaybetmiş aileler tarafından, kaybedilen kişinin anısını onurlandırmak ve doğaya katkı sağlamak amacıyla mezarlara çam ağacı dikme pratiği benimsenmiştir. Bu gelenek, kaybın acısını hafifletmeye yardımcı olur ve aile için bir manevi sığınak işlevi görür. Anı ağaçları, yaşamın devam ettiğini ve doğanın yeniden doğuşunu hatırlatarak kayıp ile başa çıkma sürecinde önemli bir rol oynar. Cenaze törenlerinde ağaç sembolizmi, ölümün ve yaşamın doğal döngüsüne atıfta bulunmak için de kullanılır. Örneğin, mezarlıklarda sıkça görülen çam ağaçları, ölümsüzlük ve ebedi yaşamın bir simgesi olarak kabul edilir. Ağaçlar, bu bağlamda, yaşamın kırılganlığı ve doğanın devamlılığını yansıtır.

Ağaçlar, Türk kültüründe çeşitli ritüel ve geleneklere konu olmuştur. Nevruz kutlamalarında, doğanın uyanışı ve yeniden doğuşun simgesi olarak ağaç dikme geleneği bulunur. Bu, baharın gelişini kutlamak ve yıl boyunca bereket dileyerek doğayla uyum içinde olma arzusunu ifade eder. Bir diğer örnek, çocuk doğduğunda veya evlendiğinde ağaç dikme geleneğidir. Bu, kişinin hayatındaki önemli dönüm noktalarını doğayla birlikte kutlama ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakma arzusunun bir göstergesidir. Bu gelenekler, Türk kültüründe ağaçların sadece ekolojik değil, aynı zamanda derin duygusal ve manevi bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Düşünler ve cenazeler gibi önemli yaşam olaylarında ağaçların varlığı, insanların doğa ile olan bağlarını güçlendirir ve yaşamın farklı evrelerinde umut, huzur ve yeniden doğuşun simgesi olarak hizmet eder.

Ağaç inancı ile ilgili kültürel birikim Osmanlı'dan itibaren çeşitli sanat alanlarında da gözlenmiştir. Özellikle Osmanlı minyatürlerde “nahıl geleneği” olarak bilinen bir ağaç süsleme sanatı vardır:

Nahıllar sünnet ya da evlenme düğünleri için hazırlanıp düğünü yapan kişinin toplumsal konumunu ve maddi gücünü simgeler. Nahıl, Anadolu ritüellerinin güç, bolluk ve çoğalmayı simgeleyen “phallic” öğeleri içinde barındırır. Nahıl, nakl, nakıl söyleyişleri de kullanılmıştır ve Arapçada ‘Hurma Ağacı’ anlamına gelmektedir. Bunların önceleri hurma ağacı şeklinde olduğu ve dallarına çeşitli süsler takıldığı görülür (Yerdelen, 2001: 158).

Osmanlı minyatürlerinde meyve ağaçları, çınar, kavak, hurma, servi ağacı gibi pek çok ağaç resmedilmiştir. “Tarih boyunca ağaca yüklenen anlamlar, ağacın mitolojik kökeni, sembolik değeri ve ağaca atfedilen kutsallık minyatür sanatındaki ağaç tasvirleri üzerinden izlenmekle birlikte bu ağaçlar özellikle Osmanlı'nın klasik döneminde belgesel hüviyete kavuşarak çoğunlukla gerçekçi anlayışla resmedilmiştir.” (Azaklı, 2003: 52).

Türk kültüründe ağaçlar, mitolojik yansımaları ve kültürel pratikleriyle hayatın her alanında önemli bir yere sahiptir. Doğa ile insan arasındaki bu derin bağ, Türk toplumunun doğaya olan saygısını ve onunla uyum içinde yaşama arzusunu gösterir. Günümüz Türk kültüründe ağaçlar hem geleneksel değerlerin korunması hem de modern yaşamın ihtiyaçları doğrultusunda önemli bir yer tutmaktadır. Ağaçlar, kültürel, ekolojik ve ekonomik açılardan büyük bir değer taşıırken, sürdürülebilir yaşamın ve çevre bilincinin gelişiminde de kritik bir role sahiptirler.

3. Ağaçla İlgili İnanışların Karşılaştırılması

Türk ve Çin kültürlerinde ağaçların ve onlara atfedilen sembolik anlamların analizi bağlamında ağaç, yalnızca biyolojik bir varlık olarak değil; aynı zamanda, insanların doğa ile olan manevî bağının ve kültürel kimliklerinin bir ifadesi olarak önemli bir rol oynamaktadır. Bu temel anlayış çerçevesinde kültürel sembolizm bağlamında Çin'deki *Jian Mu* ve Türkiye'deki Hayat Ağacı, derin sembolik anlamlar taşıyan ve insan ile doğa arasındaki ilişkiyi sembolize eden ağaçlardır. Çin'deki *Jian Mu* (建木) ile Türkiye'deki Hayat Ağacı, her iki kültürde de derin anlamlar taşıyan ve evrenle insan arasındaki ilişkiyi sembolize eden önemli ağaçlardır. Bu iki sembol; yaşam, büyüme ve gök ile yer arasında bir bağ kurma gibi evrensel temaları işlerken, aynı zamanda kendi kültürel köklerine göre benzersiz derin anlamlara sahiptir.

Jian Mu, Çin mitolojisinde, gökyüzü ile yeri birbirine bağlayan ve böylece kozmik düzenin sağlanmasına yardımcı olan efsanevi bir ağaç olarak kabul edilir. Bu ağaç, göksel düzene erişim ve evrenin bütünlüğü gibi kavramları temsil eder, böylece hem fiziksel hem de ruhsal dünyalar arasında bir köprü görevi görür. Benzer şekilde, Türk kültüründe Hayat Ağacı da kozmik bir ağaç olarak yer alır. Hayat Ağacı, kökleriyle yeryüzüne bağlanıp, dallarıyla gökyüzüne uzanan kutsal bir ağaç olarak görülür. Bu motif; yaşamın sürekliliğini, doğum, ölüm ve yeniden doğum döngüsünü simgeler. Aynı zamanda, yeryüzünde ölümsüzlüğü arzulayan insanın, ölümden sonra diriliş veya ruhun ölümsüzlüğüne olan inancını yansıtır. Jian Mu ve Hayat Ağacı, her iki kültürde de kozmik düzenin ve evrensel dengenin sembolüdür. Bu ağaçlar, cennet ve yeryüzü arasındaki bağlantıyı temsil eder ve tanrılarla iletişimi sağlar. Hem Çin hem Türk kültürlerinde bu ağaçlar, doğanın bir parçası olarak kutsal kabul edilir ve evrenin merkezi olarak görülür. Bu benzerlikler, iki kültürün de doğaya ve kozmik düzene derin bir saygı gösterdiğini ortaya koyar. Ancak, Çin mitolojisinde Jian Mu daha çok mistik ve hayali özelliklere sahipken, Türk mitolojisinde Hayat Ağacı; toprağa bağlılık, aile değerleri ve yaşamın döngüsel doğasına vurgu yaparak, genellikle daha gerçekçi ve fiziksel bir varlık olarak tasvir edilir.

Çam ve servi ağacı; her iki kültürde de güç, dayanıklılık, uzun ömür ve ölümsüzlük ile ilişkilendirilir. Bu ağaçlar, Türk ve Çin kültürlerinde manevî ve sembolik değerler taşır. Türk ve Çin kültüründe çam ve servi ağacı; direnç, dayanıklılık, uzun ömür ve asaletin simgeleri olarak kabul edilir. Kışın yeşil kalabilmeleri, bu ağaçları zorluklara karşı direncin ve hayatta kalmanın bir metaforu haline getirir. Çam, yalnızlık ve iç huzuru simgelerken, servi ağacı, uzun ömür ve ölümsüzlüğün bir başka sembolüdür. Çin resim sanatında sıklıkla bilgelerin ve ölümsüzlerin yanında tasvir edilen çam ve servi, bilgelik ve ölümsüzlük ile ilişkilendirilir. Ayrıca, bu ağaçlar Çin ritüellerinde ve dini törenlerinde önemli bir role sahiptir. Türkiye’de ise çam ağacı; güç, dayanıklılık ve ölümsüzlük sembolizminin yanı sıra, bereket ve barışın da simgesi olarak kabul edilir. Çam ağaçlarının her mevsim yeşil kalması, yaşamın sürekliliğini ve yenilenmeyi temsil eder. Bazı cenaze törenlerinde mezara çam fidanının dikilmesi, onun ölümsüzlük ve ebedi yaşamın simgesi olarak kabul edildiği içindir. Servi ağacı, Türk kültüründe ölümsüzlük ve ahiret hayatı ile ilişkilendirilir ve özellikle mezarlıklarda sıklıkla rastlanır. Servi ağacı; ölümün bir son değil, başka bir yaşam formuna geçiş olduğu inancını simgeler. Bu ağaçlar, her iki kültürde de insanların doğa ile olan bağlarını ve yaşamın döngüsünü yansıtmada konusunda önemli bir yere sahiptir. Çin’de çam ve

servi; bilgelik, iç huzur ve manevi özlemlerle ilişkilendirilirken, Türkiye’de çam ve servi, bereket, barış ve ölümün bir başka yaşama geçiş olduğu inancı ile öne çıkar. Bu benzerlikler, her iki kültürün doğaya ve yaşam döngüsüne duyduğu derin saygıyı ve doğa ile uyum içinde yaşama isteklerini yansıtır.

Çin mitolojisinde şeftali ağacı, ölümsüzlük ve uzun ömür arzusunu temsil ederken, Türklerde kayın ağacı kutsallık ve tanrıya ulaşma arzusunu temsil eder. Şeftali ağacı, Taoizm’in etkisiyle ölümsüzlük ve ruhsal dönüşümün bir sembolü olarak öne çıkar. Türk mitolojisinde yer alan kayın ise eski Türk inancının etkisiyle doğa ve tanrılarla iletişim kurmanın bir aracı olarak kabul edilir. Çinliler, şeftali ağacının kutsallığından ötürü uzun ömür ve ölümsüzlük vereceğini düşünürken, Türkler, kayın ağacının kutsal özellikleriyle kötü ruhları uzaklaştıracağını ve kayın ağacı vasıtası ile tanrı ile iletişim kurabileceklerine inanır.

Çin kültüründe Yao Qian ağacı, zenginlik ve ekonomik refahın sembolüdür. Bu ağaç, dallarından paraların veya altınların sarktığı bir ağaç olarak halk hikâyelerinde ve efsanelerde sıkça yer alır. Özellikle Çin Yeni Yılı gibi özel günlerde evlere bereket ve şans getirmesi için bu ağacın sembolik verisyonları süs olarak kullanılır. Bu gelenek, ekonomik refahın ve zenginliğin toplumda ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu gösterir. Türk kültüründe ise doğrudan zenginlik ve parayla ilişkilendirilen bir ağaç sembolü bulunmaz. Türk mitolojisi ve halk inanışlarında ağaçlar genellikle kutsallık, güç, uzun ömür ve doğa ile bağlantılıdır. Zenginlik ve bereket kavramları, daha çok tarım ve doğurganlıkla ilişkilendirilerek ifade edilir. Örneğin, Türk kültüründe nar, bereket ve verimliliği temsil eder, ancak doğrudan ekonomik zenginlik ve parayla ilişkilendirilmiş bir ağaç sembolü yoktur. Türk kültüründe doğrudan para ve maddi zenginlikle ilişkilendirilen bir ağaç sembolü olmaması, Türk toplumunun tarihsel olarak daha çok tarım ve hayvancılıkla geçinmesi ve ekonomik refahın bu alanlarda sağlanması ile açıklanabilir. Türk kültüründe bireysel zenginlikten ziyade, toplumsal dayanışma ve ortak refah ön plandadır.

Antik Çin’deki *She Shu* yani Köy Kutsal Ağacı veya Toprak Tanrısı ağacı ve Türkiye’deki çınar ağacı, önemli zamanlarda insanların bir araya geldiği yerlerdir. İnsanlar özel günlerde ve topluluk etkinliklerinde bu ağaçların altında toplanır. Bu ağaçlar, topluluğun sosyal ve manevî yaşamının merkezinde yer alır. Her iki kültürde de ağaçlar, dini bir öneme sahiptir. Eski Çin’de insanlar, Köy Kutsal Ağacı’na kurban keser ve bu ritüel köylerin barış ve refahını sembolize eder, Türkiye’de çınar ağacı altında yapılan toplantılar ve ritüeller, ağacın manevî önemini vurgular. Osmanlı Dönemi’nde çınar ağa-

cının altının danışma ve adaletin yerine getirildiği mekânlar olarak kullanılması, Eski Çin’de sosyal ağacın önünde tartışmaların yapıldığına dair geleneklerle paralellik gösterir. Her iki durumda da ağaçlar, topluluk içindeki sosyal ve adalet meselelerinin çözüldüğü yerler olarak işlev görür. Fakat iki kültürde topluluk için ağaç türleri ve anlamları da farklıdır. Eski Çin’de Köy Kutsal Ağacı olarak herhangi bir büyük ağacın kullanılabildiği belirtilirken, Türkiye’de çınar ağacı özellikle seçilmiş ve güç, dayanıklılık ve uzun ömürlülük gibi özellikleri nedeniyle önem kazanmıştır. Bu, her iki kültürde de ağaçların seçiminde ve onlara atfedilen anlamlarda farklılık olduğunu gösterir.

Çin’de, ağaçların cenaze ritüellerindeki kullanımı, ruhun göğe yükselmesi ve atalarla iletişim kurma düşüncesiyle yakından ilgilidir. Bazı etnik gruplar arasında popüler olan “ağaca gömme” geleneği, ruhun ağacın yardımı ile cennete ulaşacağına dair inanca dayanır. Qingming Festivali gibi özel günlerde, ataların mezarlarına ağaç dikmek, onların ruhlarını onurlandırmanın ve göksel âlemlerle bağlantı kurmanın bir yoludur. Bu ritüeller, ağaçların, insanlar ile göksel varlıklar arasında bir köprü görevi gördüğü inancını yansıtır. Türkiye’de ise, kaybedilen sevdiklerin anısına ağaç dikme geleneği, acının hafifletilmesi ve doğaya katkıda bulunma amacı taşır. Bu, ölen kişinin anısını yaşatmanın yanı sıra, yaşamın devamlılığını ve doğanın yeniden doğuşunu simgeler. Özellikle çam ağaçları, cenaze törenlerinde ve mezarlıklarda sıklıkla kullanılır çünkü bu ağaçlar ölümsüzlüğün ve ebedi yaşamın simgesi olarak kabul edilir. Bu bağlamda, ağaçlar yaşamın kırılganlığını ve doğanın sürekliliğini yansıtır. Her iki kültürde de ağaçlar, ölüm ve cenaze ritüellerinde önemli bir rol oynar ancak bu rollerin ifade edilme biçimleri ve altında yatan inançlar farklılık gösterir. Hem Çin hem de Türk kültüründe, ağaçlar ölümün ardından yaşamın devam ettiğini simgeler ve bu, doğanın yeniden doğuşuyla ilişkilendirilir.

Çin kültüründe *Feng Shui*, çevrenin enerjisini dengeleyerek yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan eski ve derin köklere sahip bir uygulamadır. Bu uygulamada ağaçlar ve bitkiler, enerjiyi dengede tutmak ve olumlu etkiler yaratmak için sıkça kullanılır. Feng Shui’nin temelinde yer alan beş element teorisinde, ağaç elementi büyüme, canlılık ve yenilenmeyi simgeler. Bu bağlamda, evin girişine yerleştirilen bitkilerden iç mekân bitkilerine kadar her ağaç ve bitki, yaşam alanlarının enerjisini dönüştürme gücüne sahiptir. Ayrıca, geleneksel Çin tıbbında ağaçlardan elde edilen bitkisel ilaçlar, binlerce yıl boyunca gelişmiş bir bilgi birikiminin sonucudur. Ağaçların yaprakları, kabukları ve kökleri, çeşitli hastalıkların tedavisinde etkin bir şekilde

kullanılır. Bu şifa verici özellikler, sadece fiziksel iyileşme sağlamaz, aynı zamanda bireylerin genel sağlık ve iyilik hali üzerinde de olumlu etkiler yaratır. Ancak, Türk kültüründe ağaçların ritüelistik ve spiritüel kullanımının Çin'deki kadar belirgin ve sistematik olmadığı görülmektedir. Türk kültüründe de ağaçların şifalı özellikleri olduğuna inanılır ve bazı geleneksel şifacılık yöntemlerinde kullanılır. Ancak bu kullanım, daha çok belirli hastalıkların tedavisine yönelik uygulamalar ile sınırlıdır. Geleneksel Türk şifacılığında ağaçlardan elde edilen doğal ürünler kullanılır ancak bu bilgi birikimi Çin'deki kadar geniş kapsamlı ve sistematik değildir.

Çin ve Türk kültürleri arasında ağaç sembolizminde görülen benzerlikler ve farklılıkların ortaya çıkmasının birçok nedeni vardır. Bu nedenler; coğrafi koşullar, tarih, inanç sistemleri ve sosyal yapı gibi çeşitli faktörlerle ilgilidir. Hem Çin hem Türk kültürlerinin kökeni, doğa ile iç içe yaşayan toplumlara dayanır. Tarım ve hayvancılıkla geçinen bu toplumlarda doğa, yaşamın merkezinde yer alır. Doğanın döngüleri hem Çin hem Türk toplumlarının günlük yaşamını ve ritüelistik pratiklerini şekillendirmiştir. Bu doğa ile iç içe yaşam, ağaçlara atfedilen sembolik anlamların benzer olmasına neden olmuştur. Bu kültürel ve tarihsel doğa ile iç içe yaşam, her iki toplumda da bir tür ekolojik bilinç geliştirmiştir. Ağaçlar, ekosistemin sürdürülebilirliği ve doğanın dengesi için önemli kabul edilir. Bu bilinç, ağaçların her iki kültürde de kutsal ve saygıdeğer varlıklar olarak görülmesini sağlamıştır. Ayrıca, iki kültürün mitolojilerinde ağaçlar, kutsal varlıklar ve tanrılarla ilişkilendirilir. Ağaçların yaşamın kaynağı ve koruyucusu olarak kabul edilmesi, bu mitolojik anlatıların ortak bir özelliğidir. Bu kolektif bilinç, ağaçların her iki kültürde de benzer sembolik anlamlar taşımasına yol açmıştır. Bu mitolojik hikâyeler, ağaçların her iki kültürde de nasıl algılanması gerektiği üzerinde etkiler oluşturmıştır.

Hem Çin hem Türk toplumları, tarihsel olarak ataerkil yapılar üzerine inşa edilmiştir. Ağaçlar, aile soyunu ve ataları temsil eden semboller olarak kabul edilir. Örneğin, aile soy ağacı kavramı, her iki kültürde de ağaç metaforu kullanılarak ifade edilir. Bu, ağaçların aile ve toplum ilişkilerindeki önemini pekiştirir. Ayrıca, iki kültürde atalara saygı önemli bir yer tutar. Ağaçlar, geçmiş nesillerle bağ kurmayı ve ataların ruhlarını onurlandırmayı simgeler. Çin ve Türkiye, coğrafi olarak oldukça farklı iki bölgede yer alır. Çin, geniş coğrafi alanı ve çeşitli iklim koşulları nedeniyle farklı ağaç türlerinin yetişmesine olanak tanır. Bu çeşitlilik, Çin kültüründe ağaçların farklı sembolik anlamlar kazanmasını sağlar. Örneğin, bambu dayanıklılığı ve esnekliği simgelerken, çam ağacı uzun ömür ve sadakati temsil eder. Türki-

ye ise hem Asya'da hem de Avrupa'da toprakları bulunan ve aynı zamanda Akdeniz ikliminin etkisi altında olan bir ülkedir. Bu durum, zeytin ve servi ağaçları gibi bazı bitki türlerinin Türk kültüründe öne çıkmasını sağlamıştır.

Çin kültürü, Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Budizm gibi çeşitli felsefi geleneklerden derinlemesine etkilenmiştir. Bu gelenekler, ağaçların Feng Shui gibi uygulamalarda ritüelistik ve spiritüel bir rol oynamasına neden olmuştur. Ağaçlar, enerjiyi dengelemek ve yaşam kalitesini artırmak için kullanılır. Bu da ağaçlara atfedilen sembolik anlamların çeşitliliğini artırır. Örneğin, Taoizm'de ağaçlar, doğanın dengesini ve yaşamın akışını temsil ederken, Budizm'de ağaçlar, aydınlanma ve meditasyonun sembolü olarak kabul edilir. Türk kültürü ise İslamiyet'in kabulü ile birlikte dinî ve kültürel anlamda farklı bir yönde gelişmiştir. İslamiyet, doğaya ve ağaçlara saygı gösterilmesini teşvik etmiş, ancak ritüelistik ve spiritüel kullanımlarını sınırlamıştır. Bu nedenle, ağaçlar daha çok toplumsal ve kültürel değerlerin bir sembolü olarak kalmıştır.

Sonuç

Türk ve Çin kültüründe ağaç ile ilgili benzer mitolojik inanç ve düşünceler çok fazladır. Ağaç, yeryüzüne kök salan ve dallarıyla gökyüzünü işaret eden iki dünyaya ait bir canlı olarak alt ve üst dünya arasında bir bağlantı sağlar. Antik çağlardan beri birçok eski uygarlıkta, ağaçlar doğaüstü varlıkların (tanrılar, hayaletler) mekânları olarak kabul edilmiş ve bu, onların kutsal bir statü kazanmasına yol açmıştır. Hem Çin hem Türk kültüründe kutsal ağaçlara olan inançta, bu ağaçlar insanlar ve tanrılar arasında bir araç veya köprü ya da tanrılara ibadet için bir sunak olarak hizmet etme işlevine sahiptir. Bu ortak inanış, iki ülkedeki kutsal ağaç inanışının temel benzerliğini oluşturur. Ağaçların her iki kültürde de çeşitli ritüellerde ve geleneklerde merkezi bir rol oynadığını, ancak bu ritüeller ve geleneklerin, her kültürün özgün inanç sistemleri ve yaşam tarzlarına uygun şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Her iki kültürde de insanlar bir şeye ihtiyaç duyduğunda veya bir dilekte bulunduklarında isteklerini ve arzularını, kutsal olarak düşündükleri ağaçlar aracılığıyla Tanrı'ya iletmışlerdir. Bu benzerlik, ağacın her iki kültürde de ortak bir doğal unsur olarak, yeryüzüne ve gökyüzüne hâkimiyetini ve iki halkın benzer özlemlerini, arzularını ifade etmede aracı olarak kullanıldığını gösterir. Ağaçların sadece doğal varlıklar olmaktan öte, kültürel ve mitolojik semboller olarak da derin anlamlar taşıdığını ve insan hayatında önemli bir yer tuttuğunu vurgular.

Bu çalışma ile kültürlerin doğayla olan ilişkisinin yalnızca çevresel bir mesele olmadığını, aynı zamanda derin kültürel, mitolojik ve toplumsal boyutları da olduğu anlaşılmıştır. Çin ve Türk örneklerinde görüldüğü gibi, ağaçlar ve onlara atfedilen anlamlar, toplumların geleneksel dünya görüşlerini, evrenle olan ilişkilerini ve daha da ötesine nasıl baktıklarını yansıtır. Bu bağlamda, ağaçlarla ilgili inanışlar ve sembolizm, sadece ekolojik değil aynı zamanda kültürel sürdürülebilirliğin ve çeşitliliğin de korunması için önem taşır. Bu çalışma, bu derin ve karmaşık ilişkilerin daha iyi anlaşılması için bir adım teşkil ettiği gibi gelecekteki araştırmalara yön verirken kültürlerarası anlayışın geliştirilmesine de katkıda bulunabilir.

Çin kültüründe, doğa bütün olarak görülür ve insan, bu bütünün bir parçası olarak kabul edilir. Bu anlayış, özellikle Taoizm’de ve eski Çin felsefesinde önemli bir yer tutar. Taoist felsefe, evrenin ve içindeki her şeyin bir düzen ve prensip izlediğini, yani *Dao*’yu kabul eder. İnsanların doğal düzenle uyum içinde yaşamaları gerektiğini savunan bu felsefe, insanların yaşam pratiği, tarım kültürü ve bahçe tasarımı gibi unsurlarda kendini gösterir. Bu bağlamda, ağaçlar ruhsal ve fiziksel sağlığın desteklenmesinde önemli rol oynayan varlıklar olarak kabul edilir. Çin mitolojisinde ağaçlar sıklıkla ölüm-süzlük, bereket ve uyumun sembolleri olarak yer alır.

Türk kültüründeki doğaya saygı, yaşanan coğrafi konuma göre coğrafi ve zengin doğal çeşitliliği ile yakından ilişkilidir. Asya ve Avrupa kıtaları arasında yer alan Türkiye, muhteşem doğal manzaralarıyla tanınır. Tarih boyunca, Türkiye’deki çeşitli etnik ve kültürel gruplar, özellikle Türklerin ataları olan göçebe Türk boyları, doğayı yaşamın bir kaynağı olarak görmüş ve ona büyük bir değer vermiştir. Ağaçlar, Türklerin inanç sisteminde yeryüzünü gökyüzüne bağlayan kutsal varlıklar olarak görülür ve yaşamın devamlılığı, bereket ve aile bireylerinin korunması gibi kavramlarla ilişkilendirilir. Özellikle, Türk mitolojisinde ve sonrasında İslami dönemlerde de devam eden inanışlarda, çeşitli ağaçlar kutsal kabul edilir. Dini törenlerde, halk ritüellerinde önemli bir yer tutar. İslam dini, Türkiye’de insan ile doğa arasındaki dengeyi vurgular ve insanları, dünyadaki düzenin bir parçası olmaya teşvik eder.

Her iki kültürde de ağaçlar kültürel ve dini sembolizm açısından derin bir öneme sahiptir. Ağaçlar hem Çin hem Türk kültüründe, yaşamın devamlılığını, bolluğu ve bereketi simgelemekte; aynı zamanda inanç, mitoloji ve günlük yaşam pratikleri içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu, Çin ve Türk halklarının doğayla ve özellikle ağaçlarla kurduğu ilişkinin, yalnızca çevreyi koruma ve sürdürülebilirliğe yönelik pratik bir endişeden çok daha fazlasını

ifade ettiğini gösterir. Ağaçlar, her iki kültürde de toplumun temel değerlerini, dünya görüşünü ve evrenle olan ilişkisini yansıtan kutsal semboller olarak kabul edilir. Bu nedenle, Çin ve Türk kültürlerinde ağaçların sembolik ve mitolojik önemini incelemek, bu iki kadim kültürün doğaya ve yaşama bakış açısını daha iyi anlamaya olanak tanır. Bununla birlikte, her iki kültürde ağaçlarla ilgili geliştirilen inanışlar ve onlara atfedilen sembolik anlamlar, çeşitli benzerlikler yanında, kültürel özelliklerin ve tarihî geçmişlerin bir yansıması olarak farklılıklar da göstermektedir.

Kaynakça

- Azaklı, Tuba (2023). “Osmanlı Minyatür Sanatında Ağaç Türleri (16. Yüzyıl)”. *Art-Sanat Dergisi*, 19: 49-77.
- Çoruhlu, Yaşar (2002). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. Kabalıcı Yayınevi.
- Dağ, Ülfet (2021). “Türk ve İskandinav Mitolojisinde Ağaç Sembolizmi”. *Millî Folklor*, 132: 63-74.
- Dirlik, Ünal Şöhret (1997). *Fethiye’de Halk İnançları*. Denizli Genç Reklam.
- Erbek, Güran (1986). “Dokuma, İşleme ve Örgülerdeki Koç Boynuzu Örgesi”. *Antika Dergisi*, 10: 28-43.
- Ergun, Pervin (2004). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Ergun, Pervin (2010). “Türk Kültüründe Ruhlar ve Orman Kültü”. *Millî Folklor*, 87: 113-121.
- Ferguson, John C. (2020). *Çin Mitolojisi, İnanışlar, İmparatorlar ve Ejderhalar*. Çev. Cemal Can Tarımcıoğlu. Maya Kitap.
- Gu, K. (2002). “Zhong hua min zu de shu mu tu teng yu shu mu chong bai [J]”. *Nong Ye Kao Gu*, 1: 136-153.
- Işık, Ramazan (2004). “Türklerde Ağaçla İlgili İnanışlar ve Bunlara Bağlı Kültler”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(2): 89-106.
- Işık, Salih (2019). “Hayat Ağacı ve Kutsal Ağaçlar: Türk ve Çin Mitolojisi Üzerine Bir Karşılaştırma”. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi (IJHE)*, 5(11): 546-566.
- Liu, Q. & Tao, S. Y. (2017). “Shen shu tu xiang yu chuan tong zhong guo xin yang bian qian [J]”. *Nan Jing She Hui Ke Xue*, 6: 151-156.
- Mackenzie, Donald A. (1996). *Çin ve Japon Mitolojisi*. Çev. Koray Akten. İmge Kitabevi.

- Ren, Y. Q. (2020). “Lun she shu de li shi xi su ji sheng tai wen hua yi yi [D]”. *Bei Jing Lin Ye Da Xue*, 10-13.
- Roberts, Jeremy (2010). *Chinese Mythology A to Z*. Chelsea House An Imprint of Infobase Publishing.
- Wang, A. W. & Li S. J. (2007). “Zhong guo gu dai ‘shu wen hua’ gai shuo [J]”. *Luo Yang Shi Fan Xue Yuan Xue Bao*, 3: 53-55.
- Wu, X. X. (2016). “Cong qing ming cha liu kan wo guo chuan tong sheng tai guan [J]”. *Lu Se Ke Ji*, 19: 120-122.
- Yang, Lihui & An, Deming (2005). *Handbook of Chinese Mythology*. ABC-Clio, Inc.
- Yerdelen, Selda K. (2001). “Osmanlı Şenliklerinde Kullanılan Nahıl, Yapma Bahçe, Şekerden Tasvirler ve Tasarımcıları”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 17: 157-164.
- Yue, X. G. (2009). “Cong sang zang xi su kan zang zu di fang she hui de li shi ji wen hua yi si chuan gan zi zang zu zi zhi zhou shan yan shu zang wei li [J]”. *Bei Fang Min Zu Da Xue Xue Bao (Zhe Xue She Hui Ke Xue Ban)*, 3: 109-113.
- Zhang, L. M. (2015). Cui Xi. Zhong guo gu dai de shu mu chong bai yu fa shu gu shi [J]. *Nan Jing Hang Kong Hang Tian Da Xue Xue Bao (She Hui Ke Xue Ban)*, 17(1): 73-77.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmada eşit düzeyde katkı sunmuştur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests: The authors have no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.

Author-Contributions Statement: The authors contributed equally to the study.